

## บทที่ 2

### แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขต  
ธนบุรี กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็น  
หัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
4. บริบทเขตธนบุรี
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

#### 1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว

##### ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ให้ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวว่า หมายถึง การวางแผน  
การท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแผนโดยมีการจัดองค์การ บริหารงานบุคคล การอำนวยความสะดวกและ  
ควบคุมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ทั้งมีการประเมินผลแผนการท่องเที่ยวด้วย

อารีย์ นัยพินิจ และจิรัฐญา มณีเนตร (2551) ให้ความหมายของการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง  
การดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในด้านการวางแผน การจัดการผู้รับผิดชอบ การควบคุม การจัดสรร  
งบประมาณ การประเมินผลและรายงานผลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2543) ได้กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวที่ควรจะดำเนินการใน  
ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวว่ามีอยู่ 5 ภารกิจหลัก ดังนี้

1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมี  
บทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้สาธารณชนได้รับรู้และทราบมากที่สุด
2. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการสำรวจหาข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่มี  
อยู่ในพื้นที่ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
3. การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นการจัดทำแผนงานโครงการเพื่อปรับปรุงและพัฒนา  
แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว
4. การบริหารแหล่งท่องเที่ยว เป็นการกำหนดแนวทางในการบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวใน  
พื้นที่อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด

5. การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการวางระบบในการดูแลรักษาระบบความปลอดภัยให้แก่แหล่งท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่รับผิดชอบ

จากเนื้อหาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริงรวมทั้งข้อจำกัดต่างๆ ทางสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทางมาตรการและแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่กำหนดไว้มีฉะนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจะดำเนินการไปอย่างไรทิศทางและประสบความสำเร็จหรือไม่ ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนนโยบายที่ชัดเจนสอดคล้องกันในทุกระดับทั้งระดับแวนอนซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และระดับแนวตั้งคือ องค์กรเอกชน ชุมชนท้องถิ่น ที่มีบทบาทสำคัญเป็นตัวแทนของพื้นที่ เพื่อจะได้ส่งเสริมและสร้างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป (โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, 2541: 6)

#### องค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถทำให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งปัญหาในด้านพื้นที่ ซึ่งมีขีดความสามารถที่จะรองรับได้ในบางช่วงปัญหาชุมชนท้องถิ่น การได้หรือเสีย ผลประโยชน์ของคนในพื้นที่ การกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดความขัดแย้ง ความร่วมมือในการจัดการปัญหาของผู้ประกอบการ ซึ่งมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท ทั้งธุรกิจ บ้านพัก ร้านอาหาร นำเที่ยว ขนส่ง ปัญหาด้านการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ องค์กร ชุมชนทั้งภายในและภายนอกต้องมีเป้าหมายร่วมกันเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ดังนั้นองค์ประกอบต่างๆของการจัดการการท่องเที่ยวต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบ เพราะต่างก็มีประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่ละภาคส่วนต้องมีเป้าหมายเพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจอยากเดินทางมาค้างแรมนานและมาอีกหลายครั้งและบอกต่อกันไป โดยทั่วไปการท่องเที่ยวนอกจากจะขึ้นอยู่กับความสวยงามสมบูรณ์ของพื้นที่แล้ว ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอีกหลายประเภททั้งด้านการขนส่ง การประชาสัมพันธ์ โรงแรมที่พัก การจัดการธุรกิจนำเที่ยว สินค้าของที่ระลึก ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กันดังนี้



ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

จากภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการบริการการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ

1. ข่าวสารและการบริการข้อมูลต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรรู้ ก่อนเดินทางควรจัดการให้พร้อม แจ้งราคาค่าบริการให้ชัดเจน อาจทำเป็นแผ่นปลิว เอกสารพับ แคตตาล็อก (ตามแต่งบประมาณดำเนินการ) เผยแพร่ให้กว้างขวาง ตลอดจนการตอบรับข้อมูลทางโทรศัพท์ที่สอบถามต้องชัดเจน ในการตอบโทรสาร และ E-mail ต้องชัดเจนและรวดเร็ว

2. การขนส่ง การสื่อสาร และการบริการ การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านนั้น หากมีรถโดยสาร รถประจำทาง บริการ ควรแจ้งกำหนดการเดินทางและค่าบริการเป็นราคาเดียวกันชัดเจนหากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงที่จอดรถสะดวก ค่าบริการจอดรถมีหรือไม่ ต้องชัดเจน การสื่อสาร หมายถึง ระบบโทรศัพท์ ระบบการสั่งจอง ควรทันสมัยตามกระแสโลก (E-Mail, E-Commerce, E-Tourist) รวมถึงการบริการจัดส่งทางพัสดุในระบบต่างๆ ด้วย

3. การนำชมสถานที่ ควรมีมัคคุเทศก์ที่รอบรู้นำชม อาจเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมาย ซึ่งต้องสามารถใช้ภาษาการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

4. ที่พักและบริการท้องถิ่นใดมีที่พัก อาจเป็นโรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮาส์ หรือโฮมสเตย์ต้องสะอาด ได้รับมาตรฐานการบริการสากล และมีการบริการที่ดี

5. ร้านอาหารและบริการต้องสะอาด คำนึงถึงสุขอนามัย รวมทั้งคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว ราคาชัดเจน ควรมีการจัดระบบรักษาสิ่งแวดล้อม มีระบบการดักไขมัน การจัดการขยะการบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

6. สินค้าที่ระลึก การจัดทำสินค้าของที่ระลึก จ้องคำนึงถึงควมมีเอกลักษณ์ท้องถิ่น อาจปรับปรุงรูปแบบสีล้นตามรสนิยมของตลาด ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะอาด (Green and Clean Product) มีการจัดระบบการจัดการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีการแจ้งราคาชัดเจน ควรสร้างมาตรฐานสินค้าให้ได้ระดับสากล สินค้าของที่ระลึกบางชิ้นควรมีเอกสารกำกับไว้ด้วย เช่น ผ้าทอ เครื่องแกะสลักไม้ เครื่องประดับ เครื่องเงิน เพื่อนักท่องเที่ยวจะได้ใช้เป็นคู่มือในการเก็บรักษาของนั้นไว้ได้ยาวนาน

7. กิจกรรมบันเทิงต่างๆ หากเป็นกิจกรรมในหมู่บ้าน ควรคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน นอกจากนี้ควรมีการจัดการให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ เพื่อความบันเทิงและการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งนับเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งกันและกัน

8. การรักษาความปลอดภัย จะต้องมีการจัดการอย่างมีระบบ คำนึงถึงหลักความเป็นเจ้าของบ้านที่ดี ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ต้องรอบรู้ด้วยว่าหากนักท่องเที่ยวได้รับอุบัติเหตุ อุบัติภัยแล้ว ควรมีการแจ้งการติดต่อเพื่อการบริการให้พร้อมอย่างไร ที่ไหน เช่น การปฐมพยาบาล การรักษาพยาบาล เป็นต้น

## 2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

### ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชน (Community Tourism) เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เน้นผลประโยชน์ของชุมชนมีคำกล่าวเกี่ยวกับความสำคัญของการท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า

“การท่องเที่ยวเปรียบเสมือนสูตรสำเร็จ (Tailor-made) สำหรับทุกประเทศโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาหรือยากจน ประเทศเหล่านี้หลายๆ ประเทศเน้นการท่องเที่ยวให้อยู่ในแผนพัฒนาของประเทศ เหตุผลสำคัญคือมีกลุ่มตลาดที่น่าสนใจที่พร้อมที่จะเดินทางท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่ประเทศนั้นๆ มีอยู่แล้วโดยไม่ต้องลงทุน หลายๆ ประเทศมีลักษณะอากาศที่ดึงดูดมีทิวทัศน์ที่แปลกตาและมีสมบัติทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ที่ดินและแรงงานก็ไม่แพง นอกจากด้านรายได้ทางกิจกรรมแล้ว การท่องเที่ยวจึงถือเป็นแหล่งรายได้ที่น่าสนใจในด้านของการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาและยังเปิดโอกาสใหม่ในการจ้างงาน รวมทั้งความต้องการผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น” จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวชุมชนมีความสำคัญสำหรับทุกประเทศที่กำลังพัฒนา และยังเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นความหมายของชุมชนมีหลากหลายแนวคิดดังนี้

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งส์ตย์ (2553) กล่าวว่าความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนต้องทราบถึงหัวใจของการท่องเที่ยวชุมชนก่อนว่าหากจะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่สมบูรณ์นั้น ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการพัฒนาการท่องเที่ยว

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 110) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่เป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และสถานที่ให้ดำรงอยู่ โดยผนวกการท่องเที่ยวไว้เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศในชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมไม่รบกวนหรือทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และสถานที่

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด (2548: 90) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทั้งในด้านการดำเนินการ การบริหารจัดการ การตัดสินใจ และการจัดการผลประโยชน์ โดยอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น

วีระพล ทองมา และประเจต อำนาจ (2547) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนว่า “เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน”

สรุปว่า การท่องเที่ยวชุมชนเป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมดูแลรักษาสภาพแวดล้อม หรือธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องช่วยกันอนุรักษ์ฟื้นฟู สืบทอด เพื่อพัฒนาสิ่งเป็นประโยชน์และรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน

### ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2550: 110) กล่าวว่า ลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวขนาดเล็กที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของชุมชนมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมวัฒนธรรมและสถานที่ในพื้นที่ซึ่งปลูกสร้างต้องยึดถือสอดคล้องกับท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน และการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องทำให้สิ่งสามัญธรรมดาเป็นสิ่งที่พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยว

สินธุ์ สโรบล (2547: 17) กล่าวถึง ลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนว่า การนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมาใช้จะต้องพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและมีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจการวางแผนและมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

พจนา สวนศรี (2546: 24) กล่าวว่า สิ่งสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ผลจากการดำเนินการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น คือ ทางตรงก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้กับคนในชุมชน ในทางอ้อมก่อให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น และก่อให้เกิดการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของชุมชน

### คุณสมบัติสำคัญการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เดวิด เฟนเนลล์ (Fennell, 1999; อ้างถึงใน พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์, 2553) ได้เสนอคุณสมบัติที่สำคัญของการท่องเที่ยวดังกล่าวว่า จะต้องประกอบไปด้วย 5 ประการได้แก่

1. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกำไรตอบแทนมายังครอบครัวของสมาชิกในชุมชน ในฐานะการเปิดให้เป็นที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยวในชุมชนนั้นๆ โดยไม่ต้องผ่านนายหน้าใดๆ อันจัดเป็นการสร้างรายได้ทางตรงแก่คนในชุมชน อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของที่พักเองก็ควรได้รับการฝึกอบรม และเตรียมความพร้อมเพื่อให้พร้อมรับนักท่องเที่ยวเข้ามาพักอาศัยกับครอบครัวของตนเอง
2. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนได้รับประโยชน์โดยรวมอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสาธารณูปโภค และการยกระดับความเป็นอยู่ที่มุ่งสร้าง “เพื่อสมาชิกในชุมชน” แต่ไม่ใช่ “เพื่อนักท่องเที่ยว”
3. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดความตึงเครียดด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนอันเนื่องมาจากความพยายามนำความทันสมัยแบบตะวันตก เช่น โคคาโคลา แม็คโดนัลด์ มาริโอท ฯลฯ เข้ามาสู่ชุมชนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พร้อมกับดึงสำนึกร่วมของคนในชุมชนออกไปด้วยการกลืนสมาชิกในชุมชนให้อยู่กับความทันสมัยดังกล่าว อันจะนำมาซึ่งปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกเป็นจำนวนมาก
4. ต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สร้างจิตสำนึกในการเคารพและรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม ตลอดจนวัฒนธรรมในชุมชนให้เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว ดังนั้นแม้ว่าการท่องเที่ยวบางประเภทที่พยายามตีตลาดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หากแต่ไม่มีกิจกรรมในลักษณะของการสร้างจิตสำนึกดังกล่าว ก็มิอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวนั้นเป็นการท่องเที่ยวชุมชนโดยแท้
5. ท้ายที่สุดต้องเป็นการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งในระดับนานาชาติ นานาภูมิภาค ที่ล้วนอยู่ภายใต้ต้นน้ำวัฒนธรรมโดยนัยนี้การท่องเที่ยวชุมชนต้องเป็นการท่องเที่ยวที่สอนให้นักท่องเที่ยวเคารพในความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม และไม่มองว่าใคร “เจริญกว่า” และใคร “ด้อยกว่า” ดังเช่นเหตุผลของนักท่องเที่ยวบางประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เดินทางไปประเทศเพื่อนบ้าน ก็เพราะต้องการไปดู “ความล้าหลัง (กว่าตนเอง) เมื่อ 30 ปีที่แล้ว” นั่นเอง

### องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยตรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในท้องถิ่น นำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มาใช้เป็นฐานในการจัดการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการอย่างยั่งยืน และมีการผสมผสานการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาด้านสังคมและการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติในพื้นที่อย่างยั่งยืนซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 ด้านคือ (พจนานุกรม, 2546)

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิธีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
  2. ด้านองค์กรชุมชน ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
  3. ด้านการจัดการ มีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
  4. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน
- จากหลักการและองค์ประกอบการท่องเที่ยวชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีประสิทธิภาพ คงความยั่งยืนความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นวิถีชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติของชุมชนให้มีศักยภาพ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเรียนรู้ และด้านการจัดการต่อไป

#### ผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

- กิจกรรมทางการท่องเที่ยวได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2546) ได้จำแนกผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นไว้เป็น 4 ด้าน คือ
1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างงาน การเพิ่มรายได้ การกระตุ้นการผลิต และการแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ส่วนผลกระทบได้แก่ ปัญหารายได้ไม่ต่อเนื่อง เพราะฤดูกาลของการท่องเที่ยว คุณภาพแรงงานไม่เหมาะสมกับระบบการผลิตผลิตภัณฑ์ ราคา และการบริการ อาจมีการแย่งชิงผลประโยชน์ในชุมชน ทำให้เกิดปัญหาด้านทุนอื่นๆ เช่น แรงงาน ที่ดิน เงิน การใช้วัตถุดิบจากต่างประเทศ เป็นต้น
  2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงแผนการประกอบอาชีพช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ สร้างความสามัคคี ป้องกันการอพยพย้ายถิ่น เสริมสร้างการศึกษา สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมท้องถิ่น ปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว มีการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนอื่นเข้ามา ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการขัดแย้งระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น
  3. ผลกระทบของนักท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ การใช้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจที่ดีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดความรัก ความหวงแหน ภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เกิดความ

ร่วมมือร่วมใจในการช่วยเหลือฟื้นฟูสืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่วนผลกระทบในแง่ลบ ได้แก่ การเกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงค่านิยม รูปแบบของวัฒนธรรมท้องถิ่น การลดคุณค่าของวัฒนธรรมและศิลปวัตถุ การทำลายศิลปวัตถุของชุมชนท้องถิ่น การทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม อาจพิจารณาได้เป็นทั้งบวกและทางลบ ซึ่งผลกระทบในทางบวก ได้แก่ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น ช่วยรักษา พัฒนา ปรับปรุงและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน และค้นคว้าหาแนวทางรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น ส่วนผลกระทบในทางลบ ได้แก่ เกิดปัญหาการทาลายทรัพยากรในด้านต่างๆ ของชุมชนท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรทางชีวภาพ เกิดปัญหามลภาวะ ปัญหาการทรุดตัวของดิน การทำลายภูมิทัศน์ของชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น

#### การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรมบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึงสามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกรอบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นดาบสองคมและมีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน พงนา สอนศรี (2546) กล่าวถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ว่าเป็น การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

ในการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว หากมองว่าองค์กรที่เข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้านและองค์กรชาวบ้าน ควรมีพันธะสัญญาในการทำงานร่วมกัน สร้างจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกัน และร่วมกันทำงาน ซึ่งกระบวนการการทำงานในการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวมีดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปก่อนลงพื้นที่ เพื่อเลือกพื้นที่ทำงาน
2. ศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน เป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการ
3. กำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว เป็นการกำหนดทิศทางงาน
4. การวางแผน เป็นการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในการบริหารจัดการ



5. การบริหารจัดการองค์กร แนวทางการสร้างองค์กรในการบริหารจัดการ
6. การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว เป็นการนำเสนอภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
7. การสื่อความหมายของการพัฒนาบุคลากรของชุมชนให้มีความสามารถในการบอกเรื่องราวของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ
8. การตลาด เป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจกลไกการตลาด พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่สำคัญในการทำตลาด ศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน
9. การจัดการท่องเที่ยวนำร่อง เป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน และแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อให้ชุมชนได้ปรับปรุงก่อนเปิดการท่องเที่ยวจริง
10. การติดตามและประเมินผล เป็นการติดตามและประเมินผลทั้งในระดับกิจกรรมและภาพรวมในการทำงาน CBT (Community Based Tourism) ของชุมชน

### 3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

#### ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Swarbrooke (2000: 306) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเดินทางเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งที่มีมานานแล้วและที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะ

พิซานและแมนส์เฟลด์ (Pizan and Mansfeld, 1999) ได้กล่าวว่า คนเราสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมาจากความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมชนชาติและการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากที่อาศัยอยู่เดิมเนื่องจากคนเรามีสัญชาตญาณของความอยากรู้อยากเห็นในตัวเอง

พยอม ธรรมบุตร (2548: 1) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะสนใจวิถีชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อนุสาวรีย์ และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่นนักท่องเที่ยว จะเยี่ยมชม และศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ศิลปะมรดกกรรม งานแสดงสินค้าหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ทุกประเภท ศิลปะการแสดง และทัศนศิลป์ ตลอดจนแหล่งมรดกต่างๆ

ราณี อีสัยกุล (2546: 83) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า หมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆได้แก่ สถาปัตยกรรมจิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาลประเพณี

รลิกา อังกูร (2549: 80) ได้ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่นว่าเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความงามศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชาติอื่นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว

ชูเกียรติ นพเกตุ (2542: 29) ให้ความหมายคล้ายคลึงกันว่าหมายถึงการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ และเป็น

การศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่างๆ เป็นต้น

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 5) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่างๆ ในรอบปีที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ จัดขึ้น ทำให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีย์ศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมโดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการท่องเที่ยวและเยี่ยมชมสถานที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรม เช่น การชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ปราสาท พระราชวัง วัด ประเพณี รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งที่มีมานานแล้วและที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะหรือเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรม เป็นวัตถุประสงค์หรือใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

#### **แนวคิด หลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540: 1 - 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาไม่สามารถแยกออกจากกันได้

เซนทร์ วิพัฒน์บวรวงศ์ (2543: 19) ให้ทัศนะว่าการส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องให้ความสำคัญในการให้ชุมชนเป็นแกนกลางในการพัฒนาหรือส่งเสริมในสิ่งที่เป็นของท้องถิ่นนั้น ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจชีวิตและสิ่งที่เป็นรูปธรรม โดยดึงผู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยเพื่อช่วยในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานของรัฐช่วยสนับสนุน

Howell (1993) กล่าวว่า คนเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะเรียนรู้หาประสบการณ์และความบันเทิง นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเห็นว่า คนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ก็สามารถเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นก็คือ การที่นักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล

Pigram (1993) กล่าวว่า สิ่งจูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของความแตกต่างในวิถีชีวิต การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

Reisinger (1994) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสนใจพิเศษในการสืบค้นและแสวงหาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความงาม สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ

Philip Feifan Xie & Geoffrey Wal (2000) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม และนำพาผู้คนจากดินแดนและชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันมาพบปะซึ่งกันและกัน

Suger (พลอยศรี โปราณนนท์. 2539 : 94 ; อ้างอิงมาจาก Suger. n.d. : unpagged) ชี้ให้เห็นว่า ส่วนประกอบทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์งานหัตถกรรม กิจกรรมทางประเพณี ภาษา อาหาร ศิลปะ ดนตรี ศาสนา สถาปัตยกรรม การศึกษา ลักษณะการแต่งกาย เทคโนโลยีของชุมชนท้องถิ่น และกิจกรรมยามว่าง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). โครงการวิถีทรรศน์: วิถีไทยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ให้ข้อสังเกตว่า ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจ ความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยได้กล่าวถึงส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ประการ สำหรับการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

ประการแรก ต้องเปลี่ยนการท่องเที่ยว (Tourism) เป็นการเดินทาง (Travel) ให้คนกลุ่มเล็กสร้างภูมิปัญญาของกลุ่มไปศึกษา ไปดูตามความสนใจของตนเอง เป็นการเดินทางไปรู้จัก การเดินทางต้องเป็นโลกส่วนตัว ไปอย่างเกรงใจ ไปอย่างเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นชุมชน มีความสุขจากการเดินทางเป็นเป้าหมาย ไม่ใช่การไปบุกรุกพิธีกรรมความเชื่อชาวบ้าน ไปซื้อทุกอย่างที่ขวางหน้า

ประการที่สอง ต้องให้การศึกษา โดยเฉพาะกับเด็กๆ ให้เรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีทางหลีกเลี่ยงนักท่องเที่ยวไปได้ จึงควรให้การศึกษาแก่เยาวชนว่าจะเผชิญสถานการณ์นี้อย่างไร จะได้ประโยชน์ เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยน วัฒนธรรมได้อย่างไร หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการท่องเที่ยว ควรมีหลักสูตรที่สร้างภูมิคุ้มกัน ไม่ให้มีการเสพยาขายที่ไม่เคารพผู้อื่น และต้องเร่งสร้างบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ไม่ใช่รู้เรื่องภาษาอย่างเดียว มีคฤศก์ต้องมีความรู้เป็นวิทยากร ไม่ใช่คนรับใช้ของนักท่องเที่ยวที่ต้องบริการทุกอย่าง

ประการที่สาม ต้องเรียนรู้ที่จะเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน ของชุมชนอื่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของเราเองด้วย ต้องมีพื้นฐานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้มาเยือนจะละเมิดมิได้ เพราะหากเราไม่เคารพวัฒนธรรมของเรา นักท่องเที่ยวชาติอื่นก็ไม่เคารพเช่นกัน

จากแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว การแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ

เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น

### ประเภทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การสัมผัสโดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีระดับที่แตกต่างกันซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นฐานอย่างน้อย 2 ประเภท (จริญญา เจริญสุดใส. 2544) คือ

1. ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นฐานอย่างเต็มรูปแบบโดยนักท่องเที่ยวไปพำนักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง และใช้ชีวิตเหมือนชนพื้นเมือง อาทิ การท่องเที่ยวพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

2. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นฐานแบบมีการจัดการโดยนักทัศนศึกษาไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ ไม่พักค้างโดยพยายามเรียนรู้เข้าใจวัฒนธรรมของชนเผ่าชนั้น และแต่ไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมือง

### องค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

The European Center for Traditional and Regional Cultures หรือ ECTARC (Richards. 1995: 22) ได้กล่าวไว้ถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 8 ประการ ได้แก่

1. โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่างๆ
2. สถาปัตยกรรม สิ่งปลูกสร้าง ผังเมืองรวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
3. ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม ประเพณี และเทศกาลต่างๆ
4. ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นดนตรีคลาสสิก ดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีร่วมสมัย
5. การแสดง ละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่างๆ
6. ภาษาและวรรณกรรม
7. ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา
8. วัฒนธรรมเก่าแก่โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย

### แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่ทุกคนในชาติควรได้ร่วมมือกันทำนุบำรุงรักษา ส่งเสริมและเผยแพร่ให้ดำเนินไปอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2533: 1) เพื่อให้วัฒนธรรมของชาติได้คงอยู่สืบไปอีกนานเท่านาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “งานด้านการศึกษา ศิลปะและวัฒนธรรม นั้นเป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและทางจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุและองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่นทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้อุบัติรักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป” (กรมศิลปากร. 2513: 51) ในแนวทางในการศึกษาส่งเสริมและ

พัฒนาวัฒนธรรม พ.ศ. 2539 ตามนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติได้กล่าวถึง ความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นทั้งพื้นฐานและเครื่องมือสำหรับสร้างเสริมความสามัคคีกลมเกลียวและความเป็นปึกแผ่นในหมู่ประชาชน วัฒนธรรมจะช่วยชักนำให้คนประพฤติศิลป ปฏิบัติธรรม และพร้อมที่จะเผชิญชีวิตร่วมกันบนผืนแผ่นดินเดียวกันทั้งในยามสุขและยามทุกข์
2. วัฒนธรรมเป็นกรองและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจึงถือได้ว่า วัฒนธรรมเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติของสมาชิกของสังคม ซึ่งอาจจะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาตลอดทั้งตอบสนองความต้องการของสมาชิกและของสังคมได้
3. วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ เป็นลักษณะเด่นประจำชาติ หรือประจำหมู่คณะ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชนในชาติมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อันจะทำให้บังเกิดความรักสามัคคีกันและจะส่งผลต่อการรวมพลังของหมู่คณะและธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ

#### คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

มนุษย์สร้างวัฒนธรรมสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานับพันปี วัฒนธรรมย่อมมีความซับซ้อนจากการสะสมภูมิปัญญาของยุคสมัยต่างๆ 3 ประการของวัฒนธรรม ดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545)

1. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นองค์รวม ที่ประกอบด้วยส่วนต่างๆ ซึ่งสัมพันธ์กันเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ข้างต้น นักสังคมศาสตร์ได้จัดแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ 1) วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับครอบครัวและเครือญาติ 2) แบบแผนการทำมาหากิน 3) การจัดระเบียบทางการเมืองการปกครอง และ 4) เรื่องราวของศาสนา ความเชื่อลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรมเช่นนี้ เป็นสิ่งสากลที่พบได้ในสังคมมนุษย์ทุกแห่งหน องค์ประกอบพื้นฐานของวัฒนธรรมที่กล่าวมาล้วนเกี่ยวข้องต่อกันอยู่เสมอการที่องค์ประกอบส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ทำหน้าที่เกื้อหนุนกับองค์ประกอบอื่นย่อมส่งผลกระทบต่อระบบใหญ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
2. วัฒนธรรมแต่ละแห่งดังมีความหมายเป็นเฉพาะของตน ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีเหตุผลต่อการแสดงออกในวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาเนิ่นนาน จึงสามารถอธิบายได้ประเพณีการลุยไฟในเทศกาลกินเจของชาวจีนที่จังหวัดกระบี่และจังหวัดภูเก็ต การไหว้ผีตะกวดของชาวเขมร จังหวัดสุรินทร์ และการรำผีภุมณูของชาวมอญในจังหวัดต่างๆ มีความสำคัญอย่างไรต่อการคงอยู่ของกลุ่มตน
3. วัฒนธรรมเกิดจากการลอกเลียนแบบอย่างที่มีมาก่อนหน้า คนชั้นหลังจะปรับเปลี่ยนรูปแบบวัฒนธรรมที่รับมาที่ให้กับเงื่อนไขตามยุคสมัยของตน การเปลี่ยนแปลงและการสืบเนื่องของวัฒนธรรมจึงเป็นปรากฏการณ์สากล เช่น รูปลักษณ์ของอักษรไทยที่ใช้ในปัจจุบันจึงแตกต่างไปจากอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามบ๊าย

### การพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Coltman (ภูสวัสต์ สุกเลี้ยง. 2545: 12 - 13; อ้างอิงมาจาก Coltman. n.d. : unpagged) ได้ให้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
3. วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการประเภทและจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นๆ
4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวังและต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่
6. เงินทุนและแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้
7. การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว
8. เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์วิถีชีวิตความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น
9. ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

สุนทร กุลวัฒนพงษ์ (2544 อ้างถึงใน ธีระ ชีวะเกรียงไกร, 2551) ได้ศึกษาทฤษฎีของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. การดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติชุมชนชนบทธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การตระหนักถึงในกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชน ชนบทธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศชุมชนชนบทธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีต่อการท่องเที่ยว
4. การประสานความต้องการทางเศรษฐกิจ การคงอยู่ของสังคมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

กุลธิดา สามะพุทธิ (2540) กล่าวว่า การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องทำให้คนเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิม และคนภายนอกไม่ควรเข้าไปปรับเปลี่ยนอะไรควรเข้าไปอย่างผู้มาเยือน รักษาสัดส่วนระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับการรักษาความเป็นตัวของตัวเองของคนในท้องถิ่น และจะต้องให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ ทั้งในแง่ของการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว และเรื่องราวได้ที่คนในท้องถิ่นจะได้รับเพื่อนำกลับไปบำรุงรักษาต้นทุนทางวัฒนธรรมนั้นให้คงอยู่ต่อไป ฉะนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงถือเป็นการเดินทางทางภูมิปัญญา เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวและการศึกษาวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านซึ่งมีอดีตที่น่าสนใจ

#### 4. บริบทเขตธนบุรี

ธนบุรีเป็นเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งธนบุรี สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ภายในพื้นที่มีลำคลองตัดผ่านหลายสาย สภาพดินอุดมสมบูรณ์ในอดีตจึงมีการทำสวนผลไม้มาอยู่ทั่วไป เขตธนบุรี เดิมชื่อว่าอำเภอราชคฤห์ มีฐานะเป็นอำเภอชั้นใน ขึ้นตรงกับกรมนครบาล ตั้งอยู่ในพื้นที่ของวัดราชคฤห์ จึงเรียกว่า อำเภอราชคฤห์ ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่ออำเภอราชคฤห์เป็นอำเภอบางยี่เรือ เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2459 และวันที่ 20 ธันวาคม 2459 ได้ประกาศเปิดที่ว่าการเป็นของตัวเอง เหตุที่เปลี่ยนชื่ออำเภอราชคฤห์เป็นอำเภอบางยี่เรือ เพราะในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ประเทศไทยได้มีการติดต่อค้าขายกับประเทศจีน ใช้เรือสำเภาลำเลียงรับส่งสินค้าในบริเวณใกล้เคียงกับวัดราชคฤห์ มีพระญาติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 2 คน นำเรือมาจอดอยู่เป็นประจำ จึงเรียกด่าบลนี้ว่า “บางยี่เรือ” คำว่า “ยี่” แปลว่าสอง ในสมัยโบราณมักนิยมเรียกท้องถิ่นหรือลำน้ำว่า “บาง” จึงเรียกบริเวณแถบนั้นว่า “บางยี่เรือ” และอำเภอราชคฤห์ตั้งอยู่ในพื้นที่บางยี่เรือ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอบางยี่เรือ ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนชื่ออำเภอบางยี่เรือเป็นอำเภอธนบุรี เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2482 เนื่องจากจังหวัดธนบุรีเคยเป็นราชธานีมาก่อน และเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้วย ต่อมาวันที่ 25 ธันวาคม 2510 ได้ย้ายที่ทำการอำเภอมาอยู่ ณ สถานที่แห่งใหม่ภายในบริเวณวัดเวฬุราชิน เลขที่ 160 ถนนเทิดไท แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี トラบเท่าทุกวัน (สำนักงานเขตธนบุรี, 2555)

#### ลักษณะภูมิประเทศ

เขตธนบุรีเป็นเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 8,566 ตารางกิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านทั่วถึงกันตลอดท้องที่

#### อาณาเขต

เขตธนบุรีมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อเขตบางกอกใหญ่
ทิศใต้	ติดต่อเขตจอมทอง เขตราชบุรีบูรณะ และเขตบางคอแหลม

ทิศตะวันออก ติดต่อเขตคลองสาน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตจอมทอง และเขตภาษีเจริญ

### พื้นที่การปกครอง

เขตธนบุรี ปัจจุบันแบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 7 แขวง 44 ชุมชน ได้แก่

1. แขวงตลาดพลู มี 5 ชุมชน คือ

- 1.1 ชุมชนวัดใหม่ยายนุ้ย
- 1.2 ชุมชนวัดบางสะแกใน
- 1.3 ชุมชนปากคลองบางสะแก
- 1.4 ชุมชนสามัคคีธรรม
- 1.5 ชุมชนวัดกัณฑ์ทาราม

2. แขวงบางยี่เรือ มี 9 ชุมชน คือ

- 2.1 ชุมชนสวนพลู
- 2.2 ชุมชนบ้านล่าง
- 2.3 ชุมชนข้างสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่
- 2.4 ชุมชนวัดอินทราคม
- 2.5 ชุมชนหลังศูนย์จันทร์
- 2.6 ชุมชนโรงเจ 1
- 2.7 ชุมชนโรงเจ 2
- 2.8 ชุมชนตรอกเทวดา
- 2.9 ชุมชนตากสินสัมพันธ์

3. แขวงวัดกัลยาณ์ มี 6 ชุมชน คือ

- 3.1 ชุมชนกุฎีจีน
- 3.2 ชุมชนกุฎีขาว
- 3.3 ชุมชนวัดกัลยาณ์
- 3.4 ชุมชนวัดประยูร
- 3.5 ชุมชนวัดบุปผาราม
- 3.6 ชุมชนโรงคราม

4. แขวงหิรัญรูจี มี 9 ชุมชน คือ

- 4.1 ชุมชนศรีภูมิ
- 4.2 ชุมชนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ
- 4.3 ชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ
- 4.4 ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ



- 4.5 ชุมชนบางไผ่ไก่อำเภอบ้านสมเด็จ
- 4.6 ชุมชนวัดประดิษฐาราม
- 4.7 ชุมชนสี่แยกบ้านแขก
- 4.8 ชุมชนประสานมิตร
- 4.9 ชุมชนวัดหิรัญรูจี
- 5. แขวงบুদ্ধโคโล มี 5 ชุมชน คือ
  - 5.1 ชุมชนสนามแดง
  - 5.2 ชุมชนสองร้อยห้อง
  - 5.3 ชุมชนรวมพลัง
  - 5.4 ชุมชนสายสัมพันธ์
  - 5.5 ชุมชนแช่ซิมสวนบน
- 6. แขวงสำเหร่ มี 5 ชุมชน คือ
  - 6.1 ชุมชนวัดบางน้ำชัน
  - 6.2 ชุมชนสุทธาราม
  - 6.3 ชุมชนหลังไปรษณีย์สำเหร่
  - 6.4 ชุมชนวัดราชวรินทร์
  - 6.5 ชุมชนแก้ววิทยา
- 7. แขวงดาวคะนอง มี 5 ชุมชน คือ
  - 7.1 ชุมชนโกลบพัฒนา
  - 7.2 ชุมชนตรอกสะพานยาว
  - 7.3 ชุมชนมะนาวหวาน
  - 7.4 ชุมชนเจริญนคร 66
  - 7.5 ชุมชนวัดดาวคะนอง

#### ประชากร

เขตธนบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 113,338 คน เพศชาย 53,592 คน เพศหญิง 59,746 คน จำนวนอาคารบ้านเรือน 51,884 หลังคาเรือน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2558)

#### อาชีพ

ประชาชนในเขตธนบุรีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และอุตสาหกรรมในครัวเรือน

### สถานที่สำคัญ

เขตธนบุรีมีโบราณสถานและสถานที่สำคัญหลายแห่ง ดังนี้

1. พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วงเวียนใหญ่
2. วิหารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช วัดอินทารามวรวิหาร
3. วัด จำนวน 25 วัด วัดที่สำคัญ ได้แก่ วัดประยูรวงศาวาส วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดอินทารามวรวิหาร วัดเวฬุราชิน และวัดราชคฤห์วรวิหาร
4. ศาลเจ้าที่อยู่ในการกำกับดูแลของทางราชการ 9 ศาล ที่น่าสนใจ เช่น ศาลเจ้าเกียนอันกง ศาลเจ้าโกวบ้อ เป็นต้น ศาลเจ้าและโรงเจของเอกชน 18 แห่ง เช่น ศาลเจ้าแช่ซิม ศาลเจ้าพ่อเสือ ศาลเจ้าปึงเต่ากง เป็นต้น
5. มัสยิด 3 แห่ง คือ มัสยิดกุฎีขาว หรือมัสยิดบางหลวง มัสยิดบ้านสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และมัสยิดสวนพลู
6. โบสถ์วัดคริสต์กุฎีจีน หรือวัดซางตาครู้ส
7. คริสตจักรสำเหร่



ภาพที่ 2.2 แผนที่เขตธนบุรี (สำนักงานเขตธนบุรี, 2555)

## 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยสิทธิ์ ดำรงวงศ์เจริญ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติ อำเภอกงหรา จังหวัดสตูล พบว่าอุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะเด่น คือ ความสวยงามของทรัพยากรทางธรรมชาติและมรดกของประวัติศาสตร์ เช่น ถ้ำเสรีไทย รูปรอยสลักสามพันปี (ถ้ำผาลาย) หากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม และมีการบริหารจัดการที่ดีจะก่อให้เกิดการสร้างงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสร้างรายได้เพิ่มเติมจากอาชีพหลัก (เกษตรกรรม) อันจะส่งผลถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชาวบ้านท้องถิ่น อีกทั้งเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยมีการวางแผนแบบมีส่วนร่วมให้กับชาวบ้าน มีการจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ การให้มีการแสดงด้านวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชม และสามารถสร้างความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์ ให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืนแก่ผู้นำและชาวบ้าน

เนตรชนก นันท์ (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ได้พบว่าแนวทางในการจัดการที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ผลการศึกษาด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดพระบาทห้วยต้มในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แต่ก็มีจุดอ่อน 2 จุด ในองค์ประกอบ สิ่งอำนวยความสะดวก คือ การให้บริการอาหาร และเครื่องดื่มที่หลากหลาย การขาดการให้บริการด้านข้อมูล ผลการศึกษาด้านแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ร่วมกันวางแนวทางการจัดการไว้ 4 ด้าน คือ การจัดการโครงสร้างองค์การการท่องเที่ยว การจัดการด้านบุคลากร การจัดระบบการดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยว พบว่า ข้อจำกัดคือยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ เพราะยังไม่มีประชาสัมพันธ์เพียงพอ ส่งผลให้ชุมชนยังไม่มีโอกาสฝึกทักษะในการลงมือปฏิบัติการจึงควรมีการศึกษาหรือการทำวิจัยด้านการตลาดสำหรับชุมชนวัดพระบาทห้วยต้มต่อไป

เบญจมา จันทร์ (2545) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดดอนหวาย ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้กล่าวถึงเรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวบ้านดอนหวาย สรุปสาระว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดมาเป็นมรดกสืบทอดกันมาทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ ประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า สวนสนุก สวนสัตว์ แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม ได้แก่ สถานที่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เทศกาลต่างๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity & Facilities) ให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร ที่จอดรถ ร้านค้า ถนนและ

สวนสาธารณะ การมีการเข้าถึง (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ลำบาก ถ้าสามารถเดินทางเข้าไปได้หลายเส้นทางยิ่งดี ถ้าระยะทางไกลจะทำให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายสูง วัตถุประสงค์ในการจัดงานเพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูส่งเสริมและเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชาวนครปฐมและเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์

ปรัชญากรณ์ ไชยคช (2559) ศึกษาเรื่องศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา พบว่า หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองกับรัฐบาลมาเลเซีย และได้เป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ที่สำคัญ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน และจัดทำโปรแกรมท่องเที่ยวของชุมชนหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา 10 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสำรวจ การสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อย ผลการวิจัย พบว่า ผู้คนในชุมชนส่วนหนึ่งเคยเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์มาลายา ที่เคยสู้รบกับรัฐบาลมาเลเซียเนื่องจากมีความขัดแย้งอุดมการณ์ทางการเมือง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์โบราณสถาน และการบริการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ 7 ประเภท ประกอบด้วย ต้นไม้ใหญ่ สวนป่าพระปรมาภิไธย น้ำตก พิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ ค่ายสู้รบ และรีสอร์ทชุมชน ส่วนโปรแกรมท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน ได้นำเสนอแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม ชุมชนแห่งนี้ควรได้รับการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย ปรับปรุงถนนเข้าหมู่บ้าน และส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์พรรคคอมมิวนิสต์มาลายา

ประกอบศิริ ภัคดีพินิจ (2545) ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา พบว่า ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านร่องไฮ ชุมชนมีองค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชน 2 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจและการเข้าถึง ส่วนองค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวกยังจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาต่อไป กลุ่มตัวอย่างในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนอยู่ในระดับมาก มีความต้องการในการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในทุกด้าน คือ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกิจกรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสวัสดิการและความปลอดภัย ด้านการบริหารจัดการ และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากในทุกด้าน คือ การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินกิจกรรม การร่วมลงทุน และการร่วมติดตามประเมินผล

วาสิกา แสนคำ (2545) ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของบ้านเปียงหลวงได้ 4 แนวทางดังนี้ 1) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการรายการนำเที่ยวทางวัฒนธรรมภายในชุมชน 2) การจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ซึ่งบริหารจัดการโดยคณะกรรมการ

ของกลุ่มสมาชิกในชุมชน 3) การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง 4) จัดเทศกาลดอกนางพญาเสือโคร่งบาน เพื่อเป็นจุดดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาถึงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดน้ำท่าคา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น ได้กล่าวถึงการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่า มีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งปัญหาในด้านพื้นที่ ซึ่งมีขีดความสามารถที่จะรองรับได้ในบางช่วง ปัญหาชุมชนท้องถิ่น การได้หรือเสียประโยชน์ของคนในพื้นที่ การกระจายผลประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความขัดแย้ง ความร่วมมือในการจัดการปัญหาของผู้ประกอบการ ซึ่งมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องหลายประเภท ทั้งธุรกิจบ้านพัก ร้านอาหาร นำเที่ยว ขนส่ง ปัญหาการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ องค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอก ต้องมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน ดังนั้นองค์ประกอบต่างๆ ของการจัดการการท่องเที่ยว ต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบเพราะต่างก็มีประโยชน์ซึ่งกันและกัน แต่ละภาคส่วนต้องมีเป้าหมายเพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยสร้างความพอใจให้นักท่องเที่ยวให้เกิดความประทับใจอยากเดินทางมาค้างแรมนานและมาอีกหลายครั้ง และบอกต่อๆ กันไป

วันสาด ศรีสุวรรณ (2553) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี พบว่าชุมชนลุ่มน้ำตาปีเป็นชุมชนที่ครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัดคือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดกระบี่ในเขตภาคใต้ของประเทศไทย เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ กลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา วรรณกรรม การละเล่นพื้นบ้านศาสนา พิธีกรรมและความเชื่อ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพภูมิประเทศทางธรรมชาติแนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ประกอบด้วย 1) ผนวกรวมสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ มีความรับผิดชอบร่วมกันในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ความสะอาดของสถานที่ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2) สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน โดยร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาสิ่งที่ดีและมีประโยชน์เพื่อนำมาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งความมีอัตลักษณ์ไม่ตรีของชุมชน 3) มีการวางแผนรับผิดชอบร่วมกันในการดำเนินงานและการแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) จัดเตรียมความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านศูนย์ข้อมูล เส้นทางท่องเที่ยว ด้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ จุดชมวิว การสื่อสาร และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยว

อภิญา สุพิชญ์ (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา บ้านสิงห์ท่า อำเภอมือง จังหวัดยโสธร โดยศึกษาข้อมูลจาก 2 รูปแบบ คือ 1) การตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับบ้านสิงห์ท่า จำนวน 420 คน 2) การตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ภาคส่วนราชการ จำนวน 13 คน และภาคเอกชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 8 คน

ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) จากการตอบแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 31 - 40 ปี มีสถานภาพสมรส การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา อาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย และรายได้ต่อเดือน 5,001 - 10,000 บาท ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในด้านการติดตามและประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมที่น้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการสรรหา คัดเลือก และประเมินบุคลากร 2) จากการตอบแบบสัมภาษณ์ ภาคส่วนราชการ ภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลวิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ ภาคส่วนราชการมีหน้าที่ในการดำเนินงานหลัก โดยการจัดทำโครงการ จัดหางบประมาณ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านอาหารพื้นบ้านสินค้าที่ระลึก และการอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่ รวมถึงการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และติดตามประเมินผลโครงการ ส่วนภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างประชาชนในชุมชนกับหน่วยงานราชการ ดูแล Home Stay และใช้ระบบภาคีเครือข่ายในการคัดเลือกบุคลากรเข้าร่วมโครงการ รวมถึงมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการต่างๆ ข้อเสนอแนะควรมีการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสืบต่อไป

Kim Mi-Kyung (2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยของการท่องเที่ยวชนบทและการสร้างแบบจำลองความต้องการการท่องเที่ยวชนบทในเกาหลี การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยของการท่องเที่ยวชนบทและความต้องการการท่องเที่ยวแบบชนบทในเกาหลี ชาวชนบทเมื่อเทียบกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในทุกรูปแบบของการท่องเที่ยวชนบท จากนั้นชาวชนบทถูกแบ่งตามแรงจูงใจของการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวชนบท สร้างแรงบันดาลใจที่แตกต่างกันส่วนการท่องเที่ยวในชนบทถูกระบุ นักท่องเที่ยวชนบทเป็นศูนย์กลาง นักท่องเที่ยวชนบทมีความอดทนและ VFR การท่องเที่ยวชนบทการสร้างแรงบันดาลใจในตลาดที่พบความแตกต่างกันในลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของลักษณะการเดินทางท่องเที่ยวในชนบทและมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวประเภทต่างๆ การตัดสินใจหรือไม่เพื่อประกอบการท่องเที่ยวในชนบทมีกระบวนการตัดสินใจที่แตกต่างซึ่งอาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นพร้อมกัน คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจและความถี่ของการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวหรือไม่เข้าร่วมในการท่องเที่ยวชนบทและความถี่ในการเข้าร่วมมีการตรวจสอบและพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทั้งสองจะแตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลต่อความถี่ของการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในชนบทมีความแตกต่างกันทั้ง 3 ส่วน ส่วนแบ่งตลาดการท่องเที่ยวชนบทสร้างแรงบันดาลใจ เปรียบเทียบมิติที่แตกต่างกัน ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวและความถี่การตัดสินใจแตกต่างกันในแง่ของความสำคัญของปัจจัยที่แตกต่างกันถึงแม้ว่าอาจเกิดขึ้นพร้อมกัน หลักฐานแสดงว่าทั้งสองกระบวนการตัดสินใจของการท่องเที่ยวในชนบทนั้นจะต้องพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับการสร้างความต้องการใหม่และเพื่อเพิ่มความต้องการการท่องเที่ยวในชนบทที่มีอยู่ให้สูงขึ้น

## 6. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

เขตธนบุรี เป็นชุมชนดั้งเดิมตั้งแต่สมัยอยุธยาและประกอบด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงมีความหลากหลายทั้งประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เช่น ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และชุมชนกุฎีขาว ที่แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่เขตธนบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพหลากหลาย ผู้วิจัยเลือกพื้นที่จากแขวง/ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและศึกษาองค์ประกอบของการจัดการบริการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ด้านข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดการระบบคมนาคม ด้านการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ด้านร้านอาหาร ด้านการจัดการสินค้าที่ระลึก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านความปลอดภัย และมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การจัดการกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชน การประชุมสรุปการจัดการกิจกรรมศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อเป็นเวทีพบปะพูดคุยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและให้ความรู้แก่ชุมชนถึงการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตธนบุรีโดยทำเป็นแผนที่และคู่มือเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีกระบวนการวิจัยแสดงในภาพกรอบแนวความคิดดังนี้

